

**DESPĂRTĂMÂNTUL MIERCUREA
AL ASOCIAȚIUNII TRANSILVANE PENTRU
LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI
ROMÂN (1901-1945)**

EUGEN STRĂUȚIU

spriss@ulbsibiu.ro

Departamentul de Relații Internaționale,
Științe Politice și Studii de Securitate
Facultatea de Științe Politice, Relații Internaționale și Studii Europene
Universitatea ”Lucian Blaga” – Sibiu

**DEPARTMENT FROM MIERCUREA OF TRANSILVANIAN ASSOCIATION FOR
ROMANIAN LITERATURE
AND ROMANIAN PEOPLE'S CULTURE (1901-1945)**

ABSTRACT

This study aims to exploit, in an organized manner, the available references in the complete collection of magazine "Transilvania", carefully covered year after year since 1868 at the last issue of 1946.

The Transylvanian Association of Romanian Literature and Romanian People's Culture (ASTRA) work began formally in Miercurea Sibiului, with organization of Departments as it was operated under the General Assembly of Șomcuta Mare (1869). The birth document of Miercurea Department is the record of the General Assembly for the establishment, 21 January 1901.

Until 1946, we follow: summary of the reports of Cercle Committee, submitted to the Central Committee, with a fluctuating frequency; lists of the names and quality of Department's members - sharing members on statutory categories: founders, for life, ordinary, helpers; lists of popular lectures supported by Department's members (lecturer name, location, title of lecture, sometimes approximate number of listeners); numerical tables and figures, including data on Department's wealth, membership, number of lectures, the number of agencies and libraries.

Keywords: Sibiu/Hermannstadt, Cultural Association, Romanian Literature, Miercurea Sibiului town, The Transylvanian Association of Romanian Literature and Romanian People's Culture.

Activitatea prezentă a Despărțământului Miercurea al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român justifică și solicită fără îndoială un demers de recuperare a istoriei activităților astriste la Miercurea, în onoarea celor care le-au inspirat, organizat și valorificat de-a lungul timpului, dar și spre instruirea formală și morală a generațiilor de azi și de mâine.

Problema nu a fost urmărită sistematic și aprofundat în publicațiile care cercetează trecutul Miercurii Sibiului, referințe esențiale regăsindu-se în cartea lui Eugen Străuțiu, *Miercurea – pagini de istorie*¹, și în cea a lui E. Străuțiu și Marius Halmaghi, *Țara Secașelor. Istorie, cultură, personalități*². Ambele valorifică documente disponibile în Fondul *Astra – Despărțământul Mercurea*, păstrate la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Sibiu.

Studiul de față își propune să dezvolte acest început printr-o valorificare organizată a referințelor disponibile în colecția completă a revistei *Transilvania* - care, parcursă cu atenție an de an de la apariția din 1868 la ultimul număr din 1946, ne oferă următoarele categorii de date relevante pentru activitatea astristă la Miercurea:

1. Sinteza rapoartelor Comitetului cercual al Despărțământului, înaintate către Comitetul central, cu o frecvență fluctuantă. De multe ori, textele sunt însoțite de rezoluțiile Comitetului central;

2. Liste complete cuprinzând numele și calitatea membrilor Despărțământului, care împart membrii pe categoriile statutare: fondatori, pe viață, ordinari, ajutători;

3. Liste cuprinzând prelegerile populare susținute de către membrii Despărțământului (cu numele conferențiarului, locul, titlul prelegerii, uneori numărul aproximativ de ascultători);

4. Tabele nominale și cifrice cuprinzând date referitoare la averea Despărțământului, numărul de membri, numărul de prelegeri, numărul de agenturi sau biblioteci.

Preistoria

Activitatea astristă la Miercurea a început, în mod formal, odată cu organizarea despărțământelor, așa cum a fost operată în virtutea deciziilor adunării generale de la Șomcuta Mare (1869). Prin acestea, Despărțământul Sebeș a primit numărul de ordine IV, fiindu-i destinate cercurile Sebeșului, al Mercurii (cu localitățile Mercurea, Poiana, Apoldurile, Topârcea, Ludoș, Rod, Jina, Cut, Bogatu, Sângătin, Ungurei, Doștat, Armeni, Presaca, Păuca, Cunța, Drașov, Cărpiniș,

¹ Eugen Străuțiu, *Miercurea Sibiului – pagini de istorie*, Editura Etape, Sibiu, 1997, p. 77.

² Eugen Străuțiu, Marius Halmaghi, *Țara Secașelor. Istorie, cultură, personalități*, Editura Etape, Sibiu, 2007, pp. 94-95.

Gârbova, Reciu, Spring, Boz, Henning), al Orăștiei și câteva comune aparținătoare de Alba Iulia. Astfel, la 3/15 februarie 1870 a fost convocată o mare adunare a intelectualilor de pe cuprinsul unităților administrative menționate, la Sebeș. În prezența protopopului Ioan Droc și a judecătorului Ioan Măcelar din Mercurea, a fost ales primul Comitet al despărțământului, în care Ioan Măcelar era membru³.

Adunările generale ale Despărțământului Sebeș, până la separarea Despărțământului Mercurea, au fost găzduite de două ori la Mercurea (1871, 1887), dar și de către alte localități de pe cuprinsul cercului administrativ: Cut (1874), Poiana (1877), Ludoș (1883), Apoldu de Jos (1880), Șpring (1893)⁴.

Agenturile au fost organizate în baza deciziei Comitetului despărțământului din 3 aprilie 1870, care stabilea 7 agenturi pe teritoriul cercului Mercurea și împuternicea spre organizare delegați locali astfel: Mercurea (Vasile Greavu), Poiana (Ioan Maneguț), Apoldul de Jos (Ioan Lazăr), Apoldu de Sus (Ioan Crăciun), Topârcea (Iacob Greavu), Ludoș (Gheorghe Rău), Rod (Ioan Florea)⁵. Din cauza activității nesatisfăcătoare a agenturilor, acestea au fost reorganizate în mai multe rânduri, desemnându-se noi președinți. În 1877, spre exemplu, agenturile au primit noi lideri (numele și funcția în paranteză): Mercurea (Ioan Droc, protopop), Poiana (Ilie Oprean, jude), Jina (Paul Străulea, paroh), Rod (Ioan Moga, paroh), Apoldu de Jos (Ioan Orăștian, paroh), Ludoș (Ilie Pop, paroh), Topârcea (Iacob Greavu, primar), Cut (Vasile Albini, proprietar)⁶.

Nașterea

Rezultatele nemulțumitoare la nivelul Despărțământului Sebeș se explicau și prin persecuțiile la care acesta era supus de către autoritățile ungare. În 1895, magistratul din Sebeș a declarat activitatea despărțământului drept ilegală, interzicând orice activitate. După multe intervenții ale aștrștilor la forurile administrative și juridice superioare, activitatea a putut fi reluată. Pe de altă parte, explicațiile activității slabe a Aștrei sebeșene constau în suprafața geografic-administrativă foarte întinsă pe care conducerea centrală urma să-și exercite atribuțiile, comunitățile românești prezentând trăsături extrem de variate din punct de vedere al tradițiilor, evoluției istorice, nivelului de dezvoltare economic – ceea ce făcea imposibilă aplicarea unor politici culturale unitare.

În aceste condiții, o tactică valabilă a revitalizării activității aștrște a fost aceea a desprinderii Orăștiei și Mercurii de centrul de la Sebeș. În 1889 s-a separat

³ *Transilvania*, XLII, nr. 4 din 1911, p. 581.

⁴ *Ibidem*, p. 582.

⁵ *Ibidem*, p. 583.

⁶ *Ibidem*.

Despărțământul Orăștiei, iar aștriiții din cercul Mercurea au ridicat această problemă în 1899⁷.

Luând act, conducerea centrală a ASTRA a inclus propunerea în strategia în curs de reorganizare a despărțământelor, astfel încât repartizarea teritorială propusă în 1899 sugerează constituirea a trei despărțăminte pe teritoriul Comitatului Sibiu: Sibiu, Seliște și Mercurea, cu următoarele specificații referitoare la despărțământul Mercurea:

„Teritor:

1. Cerc adm. Mercurea, afară de comunele: Amnaș și Topârcea (aparț. Desp. Seliște)

2. Cerc adm. Sângătin (comit. Alba Inferioară), afară de comuna: Cut (aparț. Desp. Sebeș) și Alămor și Armeni (ap. Desp. Seliște)

Sediu: Mercurea”⁸. „Organizarea se încredințează dnului Ioan Droc, protopop”⁹.

Proiectul definitiv de arondare s-a votat în ședința Comitetului central din 7 decembrie 1899, între decizii figurând cea de organizare cât mai grabnică a despărțământelor Bran, Dobra, Lipova, Maramureș, Mercurea, Nădlac, Oradea, Șomcuța, Tinca, Torac și Vârșeț¹⁰.

Având acceptul formal al conducerii centrale, membrii aștriiști de pe teritoriul menționat au pus problema pe ordinea de zi a adunării cercuale Sebeș din 11 martie 1901, unde aflăm următoarele: „Direcțiunea despărțementului VI (Sebeșul Săsesc) înaintează (...) procesul verbal al ședinței comitetului cercual de la 3 Martie a.c., în care s-a decis: 1. a se satisface recercarea comitetului central Nr. 445-1897 privitoare la suma de mai sus, și 2. **a propune o nouă arondare a despărțementului VI, respective formarea unui nou desperțement din comunele cercului Mercurea și din unele ale cercului Sângătin**; 3. s-au ales mai mulți delegați pentru înființarea de agenturi”. Rezoluția comitetului central: ”(...) Procesul verbal se ia spre scire; propunerea referitoare la arondarea despărțementului se ține în evidență până la arondarea despărțemintelor pe întreg teritoriul Asociațiunii (...)”¹¹.

A durat doi ani până Comitetul central a finalizat în teorie reorganizarea teritorială, iar liderii locali să răspundă prin mobilizarea resurselor culturale din subordine. Actul de naștere al Despărțământului Mercurea îl constituie procesul

⁷ *Ibidem*, p. 587.

⁸ *Ibidem*, XXX, nr. 9 din noiembrie 1899, partea oficială, p. 151.

⁹ *Ibidem*, p. 152.

¹⁰ *Ibidem*, XXXI, nr. 8 din noiembrie 1900, partea oficială, p. 93.

¹¹ *Proces verbal din 7 aprilie n. 1898. Ședința ordinară a comitetului central al Asociațiunii*, în „Transilvania”, XXIX, nr. 2-3 din martie-aprilie 1898, partea oficială, pp. 38-39.

verbal al adunării generale de constituire din 21 ianuarie 1901, recepționat astfel în revista *Transilvania*: „*Despărțemintele Asociațiunii s-au înmulțit în timpul din urmă cu un nou despărțământ, al Mercurea, care se compune din comunele cercurilor pretoriale Mercurea (cottul Sibiiu) și Sângătin (cottul Albei-infer.), afară de comunele Alămor, Armeni, Amnaș și Topârcea, aparținătoare desp. Seliște și Cut aparținător desp. Sebeș. Adunarea de constituire s-a ținut în 21 Ianuarie a.c. în opidul Mercurea sub presiunea delegatului comit. central, Dl. protopresbiter Ioan Droc, care a știut să adune în jurul său un număr frumos de vreo 80 persoane din clasa cărturarilor de pe teritoriul despărțământului, cum și un număr respectabil de participanți din loc. După deschiderea ședinței, s-a constituit biroul, apoi s-a procedat la alegerea directorului în persoana D-lui protopresb. Ioan Droc și a comitetului cercual în persoanele D. Ioan Măcellariu, proprietar în Sângătin și membru fondator al Asociațiunii, Dr. Victor Mișu, med. cerc. în Poiana, Teodor Colbasi, proprietar în Spring și Demetriu Munthiu, notar comunal în Reci. Cu aceasta ocaziune s-a înscris un număr frumos de membri ordinari și ajutători, și s-au încasat 151 cor. Sperăm că noul desp. va emula în nobilă și rodnică activitate cu harnicile despărțeminte vecine al Seliștei și Sebeșului, și că vom pute să înregistrăm la activul său progrese temeinice și grabnice pentru cultura poporului*”¹².

La 2 februarie, Ioan Droc¹³, protopop și delegat al Comitetului central, raportează despre organizarea despărțământului Mercurea, trimițând totodată procesul verbal al adunării de organizare. Din acesta se constată următoarele: „1. După cuvântul de deschidere al dlui delegat s-a constatat, cari domni dintre cei prezenți sunt membri vechi ai Asociațiunii; apoi s-a procedat la înscrierea membrilor noi, cari sunt: Cassa de păstrare în Mercurea, Romul Pop, Ioan Oprean, Ioan Petrașcu, Ioan Lazăr, Pompiliu Predoviciu, Ioan Mărginean și Ioan Șerbu, toți preoți. 2. S-a încasat de la membrii ordinari și ajutători suma de 151 cor. 3. S-a ales comitetul cercual, anumit director cercual dl Ioan Droc, iar membri în comitet dnii Ioan Măcelariu, Constantin Colbazi, Dr. Victor Mihaiu și Demetriu Munthiu”.

Rezoluția Comitetului central: „De organizarea despărțământului Mercurea se ia act. Domnii amintiți sub 1. se declară membri ordinari ai Asociațiunii. Alegerea comitetului cercual se aprobă. Dlui delegat se exprimă mulțăminta comitetului central pentru interesul arătat față de Asociațiune. Despre

¹² *Transilvania*, XXXII, nr. 1 din 1901, pp. 42-43.

¹³ Fișă biobibliografică: Eugen Străuțiu, Nicolae Gastone, *Oameni de seamă din Miercurea Sibiiului*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2011, pp. 66-68.

organizarea despărțământului <<Mercurea>> este a a se încunoscința și direcțiunea despărțământului <<Seliște>>”¹⁴.

Lista membrilor înscrși în momentul fondării despărțământului, împărțită pe categoriile statutare de membri fondatori, pe viață și ordinari, înșirând laolaltă persoanele fizice și cele juridice, indică pe următorii:

„- *Membrii fondatori: Măcelariu Ioan, proprietar, Sângătin;*

- *Membrii pe viață: Colbasi, Constantin de, proprietar, Spring; Crăciun Samuil, proprietar, Doștat;*

- *Membrii ordinari: Albon Ioan, preot, Doștat; Apoldul Mic, comuna; Biserica gr.-or. din Apoldul Mic; Branga Nicolau, contabil, Poiana; Cassa de păstrare în Mercurea; Comuna bisericească Poiana; Dobrotă Ilie, preot, Poiana; Dobrotă Nicolau, preot, Poiana; Droc Ioan, protopop, Seliște; Floașiu Ilie, comerciant, Mercurea; Însoțirea de credit, Apoldul Mic; Iuga Dionisiu, notar, Rod; Lazăr Ioan, preot, Apoldul Mic; Mărginean Ioan, preot, Bogatu; Micu Adam, notar, Poiana; „Mielul” cassă de păstrare, Poiana; Mișu Victor, dr., medic, Poiana; Munthiu Dimitrie, notar, Reciu; Oprean Ioan, preot, Cunța; Oreștean Ioan, preot, Apoldul Mic; Pamfiloiu Dumitru, preot, Jina; Petrașcu Ioan, preot, Cunța; Pop Romul, preot, Gârbova; Predovicu Pompiliu, preot, Vingard; Prodea Pamfilie, comerciant, Jina; Sava Constantin, învățător, Jina; Șerbu Ioan, preot, Poiana; Streulea Ioan, notar, Jina; Stroia Daniil, proprietar, Mercurea; Topârcian Ilia, notar, Apoldul Mic”.*

Creșterea

În primii ani după constituire, este evident efortul despărțământului de construire a expertizei necesare îndeplinirii scopurilor statutare ale Asociațiunii.

Mai întâi, s-a lucrat intens la *construirea cadrului organizatoric și constituirea sprijinului material*. În 1908 încă, nu erau organizate agenturi și nu funcționau biblioteci pe teritoriul despărțământului. Se crease însă o puternică rețea instituțională care beneficia de expertiza culturală, legislativă și organizatorică a despărțământului, care sprijinea proiectele a 13 reuniuni cu varii domenii de activitate: 1. *Reuniunea femeilor pentru înfrumusețarea bis., Apoldul Superior*, 2. *Reun. femeilor pentru înfrumusețarea bis., Apoldu Inferior*, 3. *Însoțirea Raiffeisen, Apoldu Inferior*, 4. *Reuniunea pentru înfrumusețarea bisericeii, Gusu*, 5. *Reuniunea pentru înfrumusețarea bisericeii, Mercurea*, 6. *Reuniunea de meseriași, Mercurea*, 7. *Reuniunea tinerimii, Mercurea*, 8. *Corul bisericesc, Mercurea*, 9. *Reuniunea pentru înfrumusețarea bis., Ludoș*, 10. *Reuniunea tinerimii, Ludoș*, 11. *Reuniunea*

¹⁴ *Transilvania*, XXXII, nr. 1 din 1901, partea oficială, p. 6.

meseriașilor, Poiana, 12. Reuniunea de înmormântare, Poiana, 13. Reuniunea tinerimii, Păuca¹⁵.

Până în 1911, funcționau trei agenturi (Poiana, Dobârca și Sângătin) și opt biblioteci (Mercurea, Poiana, Dobârca, Sângătin, Apoldu-inferior, Reciu, Gârbova și Cărpiniș, cu câte 30-60 vol., care au împumutat câte 30-60 volume). Averele despărțământului, pornită de la zero, se ridica în acest an la 63.70 coroane și un gramofon cu plăci în valoare de 185 coroane¹⁶.

În al doilea rând, *atragera de noi membri* a fost o politică permanentă, cu succese fluctuante. Până la izbucnirea războiului, a rămas constant numărul de membri fondatori și pe viață, fluctuațiile înregistrându-se la numărul membrilor ordinari:

Tabel nr. 1

Numărul membrilor și structura pe categorii în perioada 1907-1913

Anul	Membri fondatori	Membri pe viață	Membri ordinari
1907 ¹⁷	1	2	23
1908 ¹⁸	1	2	24
1909 ¹⁹	1	2	18
1910 ²⁰	1	2	19
1911 ²¹	1	2	18
1912 ²²	-	2	35
1913 ²³	2	2	29

În al treilea rând, *comunicarea cu publicul local* în beneficiul comunităților locale românești. Metoda principală a constituit-o organizarea de prelegeri, care după o analiză statistică asupra titlurilor ne dau următoarele categorii de conținut:

- ASTRA: întemeierea, rolul, istoria asociațiunii;
- Subiecte religioase: viața și divinitatea lui Iisus Hristos, conținutul evangheliilor;

¹⁵ *Ibidem*, XXXIX, nr. 2 din 1908, p. 73.

¹⁶ *Ibidem*, XLII, nr. 4 din 1911, pp. 573-574.

¹⁷ *Ibidem*, XXXVIII, nr. 1 din 1907, p. 92.

¹⁸ *Ibidem*, XXXIX, nr. 2 din 1908, p. 45.

¹⁹ *Ibidem*, XL, nr. 4 din 1909, p. 238.

²⁰ *Ibidem*, XLI, nr. 4 din 1910, p. 222.

²¹ *Ibidem*, XLII, nr. 4 din 1911, p. 517.

²² *Ibidem*, XLIII, nr. 5 din 1912, pp. 335-336.

²³ *Ibidem*, XLIV, nr. 4-5 din 1913, pp. 231-232.

- Rolul și funcțiile școlilor și grădinițelor de copii;
- Teme de igienă personală și publică;
- Subiecte de istorie națională;
- Îndrumări cu caracter tehnic pentru muncile agricole, adaptate la culturile agricole locale și rasele de animale crescute în zonă.

Numărul prelegerilor a cunoscut o continuă creștere, fiind susținute de către preoți, învățători, medici.

În 1908 spre exemplu, despărțământul raporta conducerii centrale următoarele: „Cu ocazia adunării cercuale, dl Avram S. Pecurariu, protopop, a ținut o prelegere despre <<Însemnătatea asocierilor și în special despre Asociațiune>>; dl. Nicolae Simulescu, înv. despre <<Patima beției>>. În cursul anului 1908 s-au mai ținut prelegeri în Dobârca, Cărpiniș, Sângătin și Jina”²⁴.

În 1910, programul de prelegeri efectuate se poate cuprinde tabelar astfel²⁵:

Tabel nr. 2

Conferințe populare susținute în anul 1910

Localitatea	Titlu	Conferențiar	Nr. ascultători
Boz	Despre însoțiri și tovarășii	A. Păcurar, O. Șelimbea	55
Ludoș	Asigurarea vitelor	Dr. G. Măcelar, T. Iarca	70
Apoldu Mic	Asigurarea vitelor	A. S. Păcurar, dr. Schiau	80
Apoldu Mic	Semănatul grâului	Alex. Măcelar	60
Apoldu Mic	Conservarea viței-de-vie peste iarnă	Nicolae Fărcaș, înv.	60
Mercurea	Despre reuniuni	Avr. S. Păcurariu	35

Pentru ca în anul următor planul conferințelor să crească și mai mult, conform cu următorul program raportat²⁶:

²⁴ *Procesul verbal al adunării generale ținute în comuna Reci, la 7/20 Septembrie 1908*, în „Transilvania”, XL, nr. 3 din 1909, p. 200.

²⁵ *Transilvania*, XLII, nr. 6 din 1911, p. 540.

²⁶ *Ibidem*, XLIII, nr. 5 din 1912, p. 359.

Tabel nr. 3
Conferințe populare susținute în anul 1911

Localitatea	Titlu	Conferențiar	Nr. ascultători
Cărpiniș	Vița-de-vie	Dumitru Ivan, înv.	50
Cărpiniș	Însoțirile	O. Sglimbea	45
Boz	Vița-de-vie	D. Ivan	60
Boz	Asociațiunea	Ioan Bechicheri, preot	60
Boz	Însoțiri	Dr. G. Măcelar	50
Boz	Dări și aruncuri	Oct. Sglimbea	50
Boz	Cultivarea legumelor	N. Simulescu	50
Gusu	Asigurări	Avram S. Păcurariu	60
Gusu	Asigurări	Nic. Simulescu	70
Mercurea	Viața Sf. Paraschiva	Avram S. Păcurariu	60
Mercurea	Creșterea și cultivarea copiilor prin școală	Ieronim Puia	70
Mercurea	Viața lui Isus Hristos	Ieronim Puia	80
Poiana	Negoț și meserii	Oct. Sglimbea	150

Pe de altă parte, *cursurile de alfabetizare* au reprezentat preocupare constantă, rezolvată de către învățătorii membri ai despărțământului. Așa spre exemplu, în 1909 „S-au ținut cursuri de analfabeți în următoarele comune: în Mercurea domnii Ieronim Puia și Mateiu Scorobețiu au instruit 12 adulți; în Sângătin d-l Ioan Dăian 25 de adulți”²⁷, iar în 1910 „S-au ținut cursuri de analfabeți în următoarele comune: în Mercurea domnii Ieronim Puia și Mateiu Scorobețiu au instruit 12 adulți; în Sângătin d-l Ioan Dăian 25 de adulți. Cu totul au învățat a scrie și ceti 37 analfabeți. Premii nu s-au împărțit, căci n-au fost la dispoziția desp.”²⁸.

La programul de conferințe și cursuri de alfabetizare, despărțământul miercurean a adăugat un important *capitol cultural-artistic*, concretizat în spectacole și alte categorii de reprezentații. În 1913, se enumeră în documentele oficiale „3 reprezentații teatrale în Mercurea (2 date de corpul învățătoresc). Poiana: 4. dată de corpul învățătoresc. Apoldu de Jos: 5. dată de corpul învățătoresc. Gârbova 6. dată de fanfară. Cărpiniș: 7. dată de corpul învățătoresc.

²⁷ *Ibidem*, XL, nr. 4 din 1909, pp. 264-265.

²⁸ *Ibidem*, XLI, nr. 4 din 1910, p. 256.

*Apoldu de Sus: 8. dată de țărani. În Mercurea corpul învățătoresc a mai organizat o serbare a păsărilor și pomilor*²⁹.

În al patrulea rând, despărțământul miercurean a fost *partener constant de comunicare cu comitetul central al ASTRA*, în beneficiu mutual, temele fiind dintre cele mai diverse.

Membrii s-a implicat în acțiunile grandioase ale centrului, contribuind financiar la Muzeul istoric și etnografic (Avram S. Păcurariu, protopresbiter; dr. George Măcelariu, avocat; Dumitru Vulcu, director de bancă; Ilie Floașiu, comerciant; N. Albu, G. Muntean, D. Stroia, A. Măcelar)³⁰.

La expoziția industrială din 1902 de la Sibiu expuneau Paraschiva Floașiu (soția marelui comerciant Ilie Floașiu, venit din Mărginime), Maria Nicoară și Paraschiva Oancea. Cu acest prilej, Paraschiva Floașiu a primit un premiu de 20 de coroane³¹. Paraschiva Floașiu a expus obiecte și la *Espozițiunea generală română* din 1907, și a primit medalie de argint cu diplomă specială³².

În acest timp, numeroși învățăcei în meserii au primit burse din partea Asociațiunii, numai în Miercurea fiind de semnalat următoarele cazuri: 1871/72: Dumitru și Ioan Fărcaș, învățăcei, 50 cor.; 1872/73: aceiași, plus Nicolae Câmpean, Ioan Bunea, Nicolae Fliaca – câte 10 cor.; 1880/81: Dumitru Fliaca, învățacel de rotărie, 20 cor. Pentru Școala de fete cu internat a Asociațiunii, Eugenia Greavu, anul I în 1887/1888³³. Pentru a frecventa Școala de fete cu internat a Asociațiunii, Eugenia Greavu (anul I în 1887/1888.) a beneficiat și ea de bursă. O altă formă de ajutor a constituit-o suma de 100 coroane anual, accesată de despărțămintele care organizau un număr mulțumitor de conferințe publice.

Răspunzând interesului și efortului conducerii centrale în sprijinul activităților locale, despărțământul la rândul său trimitea anual cotizațiile membrilor, subscria sistematic publicațiile centrale (spre exemplu, zece abonamente la *Țara noastră* în 1906³⁴), și distribuia gratuit broșuri și alte publicații trimise de la Sibiu („*Între popor s-au împărțit mai multe broșuri din Biblioteca populară a Asociațiunii*”)³⁵.

Ca o concluzie la epoca de la înființare la izbucnirea Primului Război Mondial, se poate formula aprecierea că Depărțământul Mercurea era o organizație

²⁹ *Ibidem*, XLV, nr. 7-9 din 1914, pp. 274-275.

³⁰ *Ibidem*, XXXVI, nr. 2 din 1905, p. 120.

³¹ Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale (în continuare D.J.A.N. Sibiu), Fond ASTRA, adresa 854/1902.

³² *Transilvania*, XXXVIII, nr. 2 din 1907, p. 55.

³³ *Ibidem*, XLII, nr. 4 din 1911, passim.

³⁴ *Ibidem*, XXXVIII, nr. 1 din 1907, p. 9.

³⁵ *Ibidem*, XLI, nr. 1-2 din 1910, p. 56.

vie, suplă, adaptată organizatoric și cu suficientă expertiză pentru a-și realiza la bune standarde misiunea formulată prin statute despărțământelor Asociațiunii.

Criza

Deficitele și dezechilibrele produse în comunitățile românești odată cu începerea Primului Război Mondial (plecarea pe front a sute de bărbați, suplinirea lor la munca câmpului cu femei și copii, reorientarea impusă a activităților culturale spre valorile statului austro-ungar) au produs o diminuare vizibilă a volumului și frecvenței programelor astriste.

În 1915, direcțiunea despărțământului n-a înaintat raport conducerii centrale. S-a vărsat totuși o taxă modică, de 252 coroane³⁶. În 1916 nu s-a redactat raport, iar în 1917 singura activitate a constat în încasarea și administrarea taxelor³⁷. În urma mobilizărilor, taxele s-au plătit neregulat și cu lipsuri până la 30 august 1918, după care activitatea despărțământului a încetat complet³⁸.

Acestea în contextul în care protopopul Păcurariu era absent, autoexilat în România după ce își exprimase public atitudinea favorabilă trupelor românești în momentul pătrunderii lor în Transilvania³⁹.

Numărul membrilor a cunoscut o descreștere semnificativă în acești ani, după cum se vede în tabelul următor:

Tabel nr. 4

Numărul membrilor și structura pe categorii în perioada 1914-1918

Anul	Membri fondatori	Membri pe viață	Membri ordinari
1914 ⁴⁰	1	2	19
1915 ⁴¹	1	2	17
1916 ⁴²	1	1	15
1917 ⁴³	1	1	15
1918 ⁴⁴	1	1	15

³⁶ *Ibidem*, XLVI, nr. 7-12 din 1917, p. 131.

³⁷ *Ibidem*, XLVIII, nr. 7-12 din 1917, p. 104.

³⁸ E. Străuțiu, *op. cit.*, p. 90.

³⁹ D.J.A.N. Sibiu, Fond *ASTRA*, Despărțământul Miercurea, 1917, f. 1.

⁴⁰ *Transilvania*, XLVI, nr. 7-12 din 1915, p. 196.

⁴¹ *Ibidem*, XLVII, nr. 7-12 din 1916, p. 151.

⁴² *Ibidem*, XLVIII, nr. 7-12 din 1917, pp. 154-155.

⁴³ *Ibidem*, XLIX, nr. I-XII din 1918, p. 55.

⁴⁴ *Ibidem*, XLX, nr. 1-12 din 1919, p. 85.

Criza s-a prelungit în anii următori încheierii războiului, fapt constatat de către Comitetul central al Asociațiunii – care în anul 1921 ruga pe protopopul Avram Păcurariu să reorganizeze despărțământul⁴⁵. În 1922, se constată stadiul încă nereconstituit al despărțământului, activitatea astristă fiind continuată prin *Cercul cultural* al învățătorilor români din plasa Mercurei, care a organizat cicluri de prelegeri la Gârbova și Apoldu de Jos⁴⁶.

Reconstituirea s-a produs abia în 1923: „*Desp. și-a ținut adunarea cercuală în comuna Apoldu de Jos la 19 Octomvrie 1922. Directorul, dl Avram S. Pecurariu, a vorbit Despre Asociațiune; Ilie Beu: Explicarea legii agrare; Ioan Popa: Prelegere din stupărit; Dr. Dumitru Nicolae: Prelegere din igienă. S-au înscris membri noi și s-au încasat taxele de la cei vechi. S-a reconstituit desp. realegându-se comitetul cel vechiu în frunte cu dl protopresbiter A. P. Pecurariu*”⁴⁷.

Reconstrucția

În urma reorganizării despărțământelor astriste, pe baza regulamentelor actualizate la condițiile socio-politice ale României Mari, în anul 1926 a luat naștere un Despărțământ central județean cu sediul la Sibiu – căruia i se subordonau despărțământele de plasă de la Avrig, Ocna, Nocrich, Săliște, Mercurea și Turnișor⁴⁸. Centrul sibian a trecut imediat la proiectarea expertizei sale în zona de competență, trimițând specialiști pentru a conferența la Mercurea și Dobârca (S. Țeposu, despre Ideea națională, și dr. Stoichiția despre Tuberculoză – „*cu proiecțiuni*”⁴⁹). De asemenea, au fost prezentate spectacole de către formațiile despărțământelor înfrățite. Un martor la spectacolul formației folclorice din Săliște în Miercurea declara revistei *Transilvania*: „*Când i-am văzut pe Sălișteni, îmbrăcați în costumele lor frumoase, cântând ca îngerii, a început să mă furnice prin întregul trupul de emoție. Lacrimile erau aproape să izbucnească! Laudă corului din Săliște, laudă și mulțumită președ. dl. dr. I. Borcea și dirigentului său dl. Tim. Popovici*”⁵⁰.

În același timp, revitalizarea activității astriste locale a survenit prompt, confirmată de aprecierile Comitetului central: „*Activitate deosebită a dezvoltat despărțământul Mercurea, prin conferințele ținute în diferitele comune de către dnii: Avram S. Păcurar, în Mercurea, în 3 Duminici după masă, explicarea evangheliilor și cetiri biblice, <<Rolul cultural, economic, social al Astreii>> și în*

⁴⁵ *Ibidem*, LII, nr. 7-8 din 1921, p. 563.

⁴⁶ *Ibidem*, LIII, nr. 7-8 din 1922, p.503.

⁴⁷ *Ibidem*, LIV, nr. 8-9 din 1923, pp. 383-384.

⁴⁸ *Ibidem*, LVIII, nr. 10-11 din 1927, pp. 508-509.

⁴⁹ *Ibidem*, LIX, nr. 12 din 1928, p. 1094.

⁵⁰ *Ibidem*.

comuna Cunța. Matei Scorobeț în Mercurea: <<Despre pomărit în general, și arătarea altoirilor pomilor, în special>>, <<Cruțarea pădurilor>>, <<Creșterea copiilor în familie>>, în Gârbova, Dobârca, Gusu și Cărpiniș a vorbit despre Astra și binefacerile ei culturale, economice și sociale, arătând cu aparatul de proiecțiune <<Alladin>> și explicând diferite diafilme. Dr. Andrei Draser, medicul circumscripției Mercurea: în Gârbova și Apoldu de Jos, despre <<Bacteriile, prietenii și dușmanii omului>>, în Cărpiniș despre <<Alcoolism și combaterea lui>>, în Apoldu de Jos, Avram S. Păcurar, preș. Astra, Rolul ei de la înființare până astăzi, pretorul Pantilimon Bratu <<Respectarea autorităților și buna înțelegere între păturile sociale>>, Matei Scorobeț <<Combaterea alcoolismului>> (beuturile spirtoase, rechiurile, vinul și berea). În legătură cu combaterea alcoolismului, cetește o foarte frumoasă și instructivă legendă: <<Via lui Noe>>, unde se aseamănă omul beutor cu oaia, leul, tigru, porcul și maimuța, apoi pentru înviorarea publicului, cetește o snoavă <<Curajul sârbului>>, Nicolae Ivan, paroh ort. rom. Dir. școlar în comuna Dobârca, <<Tovarășii>> dă sfaturi pentru îmbrățișarea lor ca să-și poată și țăranul valoriza produsul său agronomic, atât în țară – cât și afară din țara noastră”⁵¹.

Până în anul 1935, rapoartele Comitetului de plasă Mercurea dovedesc o activitate exponențial în creștere, până la 70-80 de prelegeri susținute în majoritatea comunelor plasei, în fiecare an. Exemplificăm prin prelegerile organizate în anul 1925⁵²:

Tabel nr. 5

Conferințe populare susținute în anul 1925, de către membrii Despărțământului

Localitatea	Titlu	Conferențiar	Calitatea
Reciu	Despre Asociațiune	Avram Păcurariu	Director
Reciu	Desvoltarea simțului moral religios în popor	Romul Pop	Preot
Reciu	Despre îmbrățișarea meseriilor	Romul Nicola	Învățător
Reciu	Legile noi despre impozite	Cornel Muntean	Notar
Reciu	Despre morburile infecțioase	Dumitru Nicolae	Doctor

⁵¹ *Ibidem*, LX, nr. 10-11 din 1929, p. 882.

⁵² *Ibidem*, LVI, nr. 9-10 din 1925, pp. 423-424.

Reciu	Despre tovărășii	Avram Păcurariu	Director
Gârbova	Despre scopul Asociațiunii	Avram Păcurariu	Director
Gârbova	Refacerea societății de după război	Pantelimon Bratu	Pretor
Gârbova	Despre creșterea copiilor în familie	Matei Scorobețiu	Director școlar
Gârbova	Discurs istoric despre viața și moartea lui Mihai Viteazu	Aurel Nan	Preot

Se completează cu cinci conferințe populare susținute de *Cercul învățătorilor cultural III*:

Tabel nr. 6
Conferințe populare susținute în anul 1925, de către membrii Cercului învățătorilor cultural

Localitatea	Titlu	Conferențiar
Mercurea	Combaterea luxului, industria casnică, frumusețea și trăinicia portului nostru	M. Scorobețiu
Mercurea	Viața și folosul grădinei de copii	M. Richter
Mercurea	Despre agoniseală și economie	E. Filip
Topârcea	Relele alcoolismului	M. Scorobețiu
Topârcea	Foloasele învățaturii	I. Știrban
Topârcea	Cultura viței de vie	Ilie Oltean
Ludoșul Mare	Însemnătatea și scopul școalelor de copii mici	E. Filip
Ludoșul Mare	Despre meserii	M. Scorobețiu
Ludoșul Mare	Clasele sociale	Ilie Oltean
Ludoșul Mare	Declamări	S. Greavu
Apoldul de Sus	Însemnătatea și scopul școlii de copii mici	M. Richter
Apoldul de Sus	Creșterea copiilor în familie	Ilie Oltean
Apoldul de Sus	Cultivarea pomilor	M. Scorobețiu
Apoldul de Jos	Combaterea luxului	M. Scorobețiu

Apoldul de Jos	Despre drepturi și datorii	I. Bunea
Apoldul de Jos	Despre albinărit	Nic. Fărcașiu
Apoldul de Jos	Sfaturi igienice	M. Scorobețiu

După anul 1935 apar semnele declinului, coroborate probabil cu apropiata pensionare a protopopului Avram S. Pecurariu (înlocuit în funcția bisericească în 1938 de protopopul Dumitru Ciuchendea). Raportul din 1936 subliniază că „*ne sbatem într-o criză*”, deși am făcut „*tot ce ne-a stat în putință*”. Au ținut cursuri de agricultură învățătorii Mateiu Scorobețiu și Ilie Bunea, și a fost organizată o expoziție de fructe și struguri. În 17 din cele 18 comune ale plasei funcționau cercuri culturale, numărul minim de membri fiind de 10⁵³.

Situația n-a fost reparată până în 1940, când documentele indică pe pretorul Pantelimon Bratu în funcția de președinte al despărțământului⁵⁴. Acesta conducea un număr de 36 membri, între care 5 membri fondatori și 31 membri pe viață⁵⁵.

Sfârșitul

Războiul al doilea mondial a fost neiertător cu activitățile astriste. Țara era mutilată, bărbații erau din nou pe front, cei rămași pe loc fiind mobilizați în interesul războiului⁵⁶.

Asociațiunea pierduse jumătate din teritoriul pe care funcționau despărțămintele ei tradiționale. În 1943, se putea raporta numai o școală locală pentru bărbați la Mercurea, condusă de protopopul Ciuchendea⁵⁷. Este ultima însemnare publică a vieții astriste miercurene, Asociațiunea însăși fiind desființată imediat după preluarea puterii politice de către regimul comunist.

Concluzii

O schiță istorică a evoluției Despărțământului Miercurea al ASTRA poate fi înțeleasă în paradigma modernă a lui Dimitrie Cantemir (cartea sa fundamentală se intitulează *Creșterea și descreșterea Imperiului Otoman*), sau contemporană a lui Oswald Spengler (*Declinul Occidentului*) – paradigmă care înțelege organismele sociale în analogie cu organismele vii, trecând prin momentele inevitabile ale nașterii, creșterii, descreșterii și decesului.

⁵³ *Ibidem*, LXVII, nr. 4 din 1936, p. 418.

⁵⁴ *Ibidem*, LXXI, nr. 3-4 din 1940, p. 136.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ E. Străuțiu, *Miercurea Sibiului – pagini de istorie*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2011, pp. 137-139.

⁵⁷ *Transilvania*, LXXIII, supliment, 1943, p. 30.

Este și istoria despărțământului miercurean al ASTRA, pe care am segmentat-o în mod natural prin subtitluri care indică perioadele sale de viață (naștere, creștere, boală, deces). Istoria Despărțământului Miercurea în paradigma fiziologică depășește însă pe Cantemir și Spengler, întrucât ne pune în fața renașterii ca început nou, pe o etapă superioară.

În 1990, Despărțământul, în ritm cu Asociațiunea însăși, a renăscut într-o nouă epocă, în noi condiții, actualizând în formă vechile idealuri astriste. Poate că suntem astăzi, după două decenii, în perioada de încheierea a adolescenței celei de-a doua vieți a despărțământului – dar asta numai istoricii viitorului vor putea decide.

Bibliografie

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Sibiu, Fond *ASTRA*, *Despărțământul Miercurea*.

Eugen STRĂUȚIU, *Miercurea Sibiului – pagini de istorie*, Editura Etape, Sibiu, 1997.

IDEM, *Miercurea Sibiului – pagini de istorie*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2011.

Eugen STRĂUȚIU, Marius HALMAGHI, *Țara Secașelor. Istorie, cultură, personalități*, Editura Etape, Sibiu, 2007.

Eugen STRĂUȚIU, Niculae GASTONE, *Oameni de seamă din Miercurea Sibiului*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2011.

Transilvania, revista Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, 1868-1946.